

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API Mahana toru 14 nō novema 2018

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

Tauturu a te mau 'oire : fare 'oire 'āpî a Teva i Uta e fare tu'aro a Rikitea

Te tarena matamua a te 'afata a te Hau no te tauturu i te mau oire. 'Ua fârii te 'Apooraa faaterehau e piti aniraa 'āpî no 2018, tei ni'a i te faito 290 mirioni toata, no nâ 'opuaraa e piti tei te faito 484 870 205 toata, e âmo ia te Hau fenua e 60%.

A tahi, 247 mirioni na Teva i Uta, 'inaha te 'opua ra e faa'āpî i te fare oire no te hô'ê tapura faufaa e 412 041 940 toata. Teie 'opuaraa no te haaputu mai i te tâato'araa o te mau piha 'ohipa i te vâhi hô'ê, na roto i teie 'opuaraa e 'ohie ato'a te tâpaparaa a te huiraatira.

Te piti, e 'opuaraa patu i te hô'ê fare tû'aro na te oire o Rikitea te faufaa moni e tutauhia 72 828 265 toata e âmo te Hau fenua 43 696 959 toata. E fatu te huiraatira e te û'i 'āpî ihoa ra i te hô'ê vahi maita'i a'e no ta ratou mau tata'uraa.

Na roto i teie mau faaotiraa, te haapâpû ra te Hau fenua i tâna turu i te mau oire o te tâato'araa o te mau taamotu i tô ratou huiraatira.

Te faito o te hoo : ua topa 0,7% no nâ 'ava'e 12 haerehia mai

I atopa nei, ua topa, 0,1%, te tarifa o te hoo. Teie faito no te toparaa ia te tarifa o te mâa e te mau înu 'ava 'ore (0,4), ia pu'ouhia no na 'ava'e 12 i ma'iri 0,7% te toparaa o te mau tarifa.

I atopa, i te pae o te rima 'ohipa ua topa 0,1%. 0,9% te heeraa no na 'ava'e 12 i ma'iri, 0,1% te toparaa o te tarifa tere manureva i te ara no atopa nei. 0,9% tōna heeraa matahiti.

No atopa noa â, te faito maraa i te pae o te mau paturaa fare e te mau paturaa a te Hau ua maraa 0,1%, te tumu no te maraa ia te tarifa o te 'auri e te tauihaa uira.

Opuaraa ture e tau i te tahi mau 'irava o te puta ture tata'uraa taiete a Porinetia

No te mea 'ua haamana mai te 'Apooraa teitei a te Hau farani, i tiurai nei, i te mau tauraa 'irava o te ture fenua i te pae o te tata'uraa taiete a Porinetia, 'ua faaoti te Apooraahau e faa'ohipa i te reira faaueraa mana.

Tei ni'a noa ihoa teie 'opuaraa ture i te arata'iraa roto o te piha hi'opo'a i te mau tata'uraa i Porinetia te APC. No te faa'ohie i te mau aniraa pātana e te taupūpu o te mau hi'opo'araa o te mau tata'uraa taiete, tei roto i teie tauraa ture te mau rave'a faa'ohie i te mau hi'opo'araa.

I tupu mai ai teie 'opuaraa ture, o tei haamanahia e te Apooraahau, no roto mai ia i te hô'ê faaotiraa a te piha hi'opo'a tata'uraa, o tei pātō'i na i te hô'ê 'opuaraa maita'i ho'i no te huiraatira noa atu 'aore e tata'uraa taiete e tupu. Na roto i te teie tauraa 'irava ture e nehenehe ta te Peretiteni o te Hau fenua e fârii i te aniraa pātana noa atu 'aore e tata'uraa e tupu, mai te peu noa râ ei maita'i no te huiraatira.

Tuâtapaparaa e haamau i te hô'ê 'imiraa 'âpî i tuamotu, te faa'apu rimu (éponge)

E rave rahi matahiti to Porinetia tutavaraa mai i te pae o te faahoturaa i te 'imiraa faufaa i te pae o te hotu moana, ei 'imiraa e vai maoro e 'ê tano i te fenua nei. No reira teie 'opuaraa a Porinetia turuhia e te REDAM, ia-au i te Parau faa-au o te mau 'opuaraa Hau nui-Hau fenua, 'ua tapurahia ia ei 'opuaraa e tano i Porinetia nei ei hotu no te 'imiraa faufaa moana a te fenua.

Teie 'opuaraa no roto mai i te mâ'imiraa i ravehia i 2011 ra, te haapâpû ra ê e mea tupu rahi te rimu (éponge) i Tuamotu mâ, e ia-au i te mau tamataraa te faa'ite mai ra ia e te tupu rahi nei te râau 'omaha tihota (insuline) i roto i terâ rimu.

No reira, no te hâmani faarahi i te râ râau ia haamatahia ia i te faa'apu i tauâ rimu ra ei 'imiraa e natura e 'e vai maoro. E titauhia 81 999 523 mirioni toata no te 3 matahiti.

Haapaari i te faatureraa i ni'a i te 'ava : ûtu'a moni na te ta'ero 'ava i te vahi no te huiraatira

Te tapihooraa i te înu 'ava e 'imiraa faature hia ia-au i te faaueraa mana no te 4 o tetepa 1959 ra. Tauihia e ture fenua no te 29 no mâti 2018 nei no te faaô i te faaûtu'araa moni i te feiâ ta'ero 'ava i te mau vahi no te huiraatira.

I 2016, 1838 'ôfatiraa ture i tapa'ohia. No te reira tumu, ua tuu mai te Apooraa tinei i te taivaiva i Porinetia i te utu'a moni i roto i tâna tarena tinei 2016/2017 no te mau peu taivava i te fenua nei.

Ia ite ê ia-au i te ture 'avei'a no te 27 no fepuare 2004 o te papature otonomi a Porinetia e mana to te fenua ia haamau i te mau ûtu'a.

Te mau ûtu'a e vai nei :

- No te ture purumu ;
- Te ture no te arutaimareva.

Te ûtu'a faataahia no te faito 2 o te mau ture, 4 150 toata, haamaraahia 8 900 toata ia 'ore e 'aufau, o te reira a to'a te faito i tape'ahia mai e te Apooraa faaterehau no te faaûtu'a i te ta'ero 'ava i te mau vahi huiraatira.

Ia matie a'e te faatuteraa i te mau tora'o piri i te arutai mareva

Te tito nei nâ tumu parau nei, te faatuteraa e te pârururaa i te 'âua natura, o teie nau tumu parau rahi roa i roto i te mau fâreireira huiraatira, i tupu mai ai te ûiraa o te faatuteraa maita'i atu no te faaherehere i te 'âua natura. Te rave'a o te haamauraa ia i te moihaa no te aumaite te 'imiraa faufaa e te ora o te natura na roto i te tute, te mau moni tauturu aore râ te faa-auraa parau faati'a.

Te haamatie i te faatuteraa o te hô'ê fenua o te faarava'iraa ia i te mau fâ o te 'âpaparaa tute.

Te uiraa i teie nei teihea mau tute te tau, te mana'o mâtâmua e faa'ore i te mau tute âu 'ore no te 'imiraa faufaa e tuu mai i te tute no te mau tôro'a e faahepohepo nei i te 'âua natura.

Te târena RESCCUE

Te târena RESCCUE o te hô'ê ia opuaraa pae matahiti na te mau fenua e 20 no Oteania o tei haamauhia e te mau Hau no Patitifa nei.

Tâna fâ o te o te feruri 'âmuiraa ia te mau Hau no Oteania nei no te tauraa tau ma titau i te mau matuturaa o te 'imiraa faufaa e te mau râve'a tauturu. O te 'afata tauturu AFD a Farani noa teie e tauturu mai nei. O te papa'iparau rahi o te 'âmuiraa o Patitifa te tî'âau nei i terâ faufaa. I Porinetia na te Faatereraahau o te arutaimareva e tî'âau nei.

Te parau faa-au

Te matieraa mâtâmua i matara mai i te 14 no novema 2017, ravehia e te IEEP ua 'itehia te hô'ê faito tauturu rii noa i te mau tuhaa o te 'imiraa faufaa e îva (repo faufaa, tautai, faa'apu, utaraa, haaputuraa pehu, tî'âauraa pape, faahoturaa oire, fârii râtere e te îto) ua 'itehia te rava'i 'ore o te mau rave'a no te 'atu'atu i te 'âua natura e te 'imira faufaa.

No te reira tumu o Porinetia i ani ai i te CPS ia faarava'i mai ta ratou titorotororaa i te pae o te mau 'imiraa tumu. Ua haamata te 'ohipa i te faauehia e te CPS e ua riro te mâtete i te taiete Pae Tai Pae Uta no te hô'ê tai'o moni e 5 581 742 toata.

Teie noa râ, aita ta te 'âmuiraa o Patitifa CPS moi e rava'i no teie 'opuaraa RESCCUE, ua tuha haerehia ia te tapura faufaa mai teie : te CPS 1 597 554 toata, AFD a Farani 2 386 634 toata, Porinetia farani 1 597 554 toata.

Te hooraa mai o Tahiti Nui Travel i te hotera Hawaiki Nui

Ua fârii te Apooraa faaterehau ia hoo mai te taiete Tahiti Nui Travel i te hotera tahito Hawaiki Nui e vai i Raiatea e te 'âanoraa fenua e te vahi faa'ihia, tei te faito 4 765 metera tua.

Tauturu moni no te tāmâ i te 'oire o Makemo

Ua fârii te Apooraaahau i te aniraa tauturu a te taatiraa Olympique de Makemo, no te faanaho i te tāmâraa i to ratou oire, ua faataa ia te Hau fenua e 200 000 toata.

Tauturu i te feiâ o tei nâ roto mai te fare tape'araa

Te faaho'iraa i ni'a i te 'ê'a maita'i, te feiâ o tei nâ roto mai i te fare tâpe'araa, na roto i te mau rave'a 'e pâpû, o te tahi ia rave'a no te aratô ia râtou i ni'a i te 'ê'a e 'ore ai e hara faahou. Ia tutava 'âmui te mau mero Apooraa mana e te mau taatiraa e manuia ai.

Na roto i te 'ôpuaraa a te Faaterehau no te Utuâfare e te Autâhô'ê, te mau tino 'ohipa a te Hau nui e te fare tape'araa, te taatiraa Fatu Fenua, te faatere o te Niu Agir (FACE), te Tâvana o Taiarapu Too'aoterâ, te mau piha 'ohipa a te Hau e te Tepute Nicole Sanquer o tei putuputu no te haamau i te 'opuaraa faa'apu « Maa Hotu » na te taatiraa « tamarii Nuutania » tâna fâ ia toro'a hia a'e te mau auri ia matara mai 'ô ia.

Na oto i te reira 'opuaraa na te Faaterehau o te 'utuâfare e ti'aau mai. E tupu te reira 'opuaraa i Vairao, faa'apu i te 'iitâ e te painapo, na te hô'ê orometua no te hâpiiraa faa'apu i Opunohute arata'iraa 'ohipa e hâpa'o ma.

Tauturu moni na te mau haapiiraa tuârua a Porinetia

Ua fârii te Apooraaahau e faataa i te mau tauturu moni na te taato'araa o te mau fare hâpiiraa tuârua a Porinetia farani.

Te tuârua o Tahaa 2 408 030 toata ;
Paul Gauguin 444 883 ;
Tuârua no Paopao 2 867 220 ;
Tuâru Afareaitu 1 616 510 ;
Tuârua Taioha'e 521 000 ;
Tuârua Afareaitu 2 657 896 ;
Tuârua Afareaitu 2 458 642 ;
Tuârua Papara 916 800 ;
Tuârua Tuianu Legayic 1 833 600 ;
Tuârua Papara 290 000 ;
Tuârua Tuianu Legayic 810 000 ;
Tuârua Tuianu Legayic 1 200 000 ;
Tuârua Faaroa 174 700 ;
Tuârua Henri Hiro 2 000 000 ;
-----Henri Hiro 2 272 916 ;
-----Henri Hiro 1 696 130 ;

Tuârua Hitiaa 600 000 ;
Tuârua Taravao 79 000 ;
Tuârua Taiohae 211 916 ;
Tuârua Maco Tevane 272 600 ;
Paul Gauguin 600 000 ;
Paul Gauguin 2 343 855 ;
Paul Gauguin 847 734 ;
Tuârua tōro'a Mahina 2 805 020 .

Tauturu moni nâ te taatiraa Manu Ura

Ua fârii te Apoorahau e horo'a 1 mirioni tauturu na te taatiraa tu'aro Manu Ura, ia au i tâna aniraa, no te faanaho ihoa i tâna mau tereraa 'ohipa.

-0-0-0-0-0-